Əldə tutum gərək qılınc, dəyənək",
Çətin yolla adam tapır istəyin.

Utanırdı, sıtqayırdı o hərdən,
"-Uğureli gərək quram yenidən,
Öz işimdə niyə belə kalam mən",
Çətin yolla adam tapır istəyin.

XII Bölmə
XXXIII QAPI

Sərtüz söyləncі

Suböləndə bir də Sərtüz doğuldu,
Doğul bir də, gəl, keçmişi yenilət.
Doğdusuna baxdı, güldü bu körpə,
Doğul bir də, gəl, keçmişi yenilət.

Ahur onu bir də çəkdi sınağa,
Dedi, "Daha son qoy qana, yarağa,
Inam yarat, üztutduya, ocağa,
Yardım elə təkə, aca, çolağa,
Doğul bir də, gəl, keçmişi yenilət.

Dedi,"Çoxalt suyu, otu, otlağı,
Al, geyindir ayaqyalın, çılpağı,
Qoyma batsın boğazında qırtlağı,
Doğul bir də, gəl, keçmişi yenilət.

Yay hər yana üztut, kəsi, bağışı,
İstə məndən günü, qarı, yağışı,
Yoluna sal ölüm ilə, doğuşu,
Başraq elə ikiyanlı barışı,
Düz yola sal Əhriməni, Alpisi,
Doğruluğa səslə qotur İblisi,
Qoy əl çəksin pis işlərdən kirisin,
Doğul bir də, gəl, keçmişi yenilət.

Ot yeyəni ət yeyəndən uzaq tut,
Əziləndən, basılandan soraq tut,
Güc deyənə, əl atana tutaq tut,
Doğul bir də, gəl, keçmişi yenilət.

Yerini tut keçmiş böyük Sərtüzün,
Qoy buyuruq olsun sənin hər sözün,

Yer üzündə ahurluq et sən özün,
Sonra məndən nə istəsən istə sən,
Doğul bir də, gəl, keçmişi yenilət.

***

Sərtüz yer-yer Uruyerdə böyüdü,
Böyüdükcə hamı gəzir yerini.
Yazdı tanrı deyənləri birbəbir,
Böyüdükcə hamı gəzir yerini.

Uruyerdə gəzdi, tapdı özünü,
Cumər, Sumər açdı onun gözünü,
Burda çəkdi dəri üstə yazını,
Seçdi üzdən astar ilə bezini,
Böyüdükcə hamı gəzir yerini.

Yazdı, nədir şahlıq, düzlük, doğruluq,
Yazdı, pisdir yekəbaşlıq, oğruluq,
Basıqlıqdan daha pisdir ayrılıq,
Böyüdükcə hamı gəzir yerini.

Yazıb tez-tez yazdığını pozurdu,
Keçmişləri öyrəndikcə susurdu,
Tanrılara gizli qulaq asırdı,
Böyüdükcə hamı gəzir yerini.

Bilirdi ki o Sərtüzdən bu yana,
Yaranış da artıb, qartıb dörd yana,
Gərək oddan yeni inam yarana,
Tanrı inam oxu ola insana,
Yeni inam qancıl ola yamana,
Böyüdükcə hamı gəzir yerini.

Dilliərə dözüm verən inamdır,
Inamsızlar ötüb gedən dumandır,
Arpa, buğda, mərci deyil, samandır,
Böyüdükcə hamı gəzir yerini.

Ahurlaşa dilli, dilsiz yaranış,
Əl-ayağa dolaşmaya dolanış,
Oxu ola, üztut ola oyanış,
Böyüdükcə hamı gəzir yerini.

Sərtüz yazdı, yorğun gözlər sulandı,

Düşüncəylə söz üst-üstə qalandı,
Mahnılaşdı onlar, eli dolandı,
Çoxu susdu, çoxu iç-iç bulandı,
Böyüdükcə hamı gəzir yerini.
***

“Yoxsul, varlı birdir” Sərtüz söylədi,
Bir olanı iki yerə ayırma.
Buna qarşı çıxdı yerli varlılar,
Bir olanı iki yerə ayırma.

Sərtüz duydu, onu çox az görən var,
Burda Turq var, yarıtanrı ərən var,
Qulaq asan, ona ürək verən var,
Bir olanı iki yerə ayırma.

Gör, neçə min söz qalanıb döşümə,
Turqər gəlsin, yardım olsun işimə,
Qoy onu da salım mən öz ölçümə,
Bir olanı iki yerə ayırma.

Sərtüz çıxdı axtarmağa Turqəri,
Burda indi odur sözün çəkəri,
Yüksək olsun gərək sözün dəyəri,
Bir olanı iki yerə ayırma.

Dedi, gərək yazdıqlarım sayılsın,
Dilli, dilsiz yaranışda yayılsın,
Qoy yaranış bir də, bir də, ayılsın,
Bir olanı iki yerə ayırma.

Ortaboydu, irigözdü, sallaqüz,
Yola düşdü Əkbitənə düpbədüz,
O at yortdu iki gecə, üç gündüz,
Bir olanı iki yerə ayırma.

Əkbitəndə Başev onu saymadı,
Söylədiyi üztutlara uymadı,
Ağüzər də, yaxınına qoymadı,
Bir olanı iki yerə ayırma.
Dedi:-Gəldim bura, Turqu görməyə,
Yazdığımı atamıza verməyə,
Ondan bilik ulduzları dərməyə,
Bir olanı iki yerə ayırma.

Dedilər o yer üzünü dolaşır,
Bir quş, bir qurd onun ilə yanaşı,
İndi Turpar olub onun işdaşı,
Bir olanı iki yerə ayırma.

Sərtüz dedi:-Turpar yanıq gödəndir,
Həm də Turan ölkəsində ərəndir,
Turqər kimi gələcəyi görəndir,
Üzüyanıq yeniyetmə öyrəncdir,
Bir olanı iki yerə ayırma.

Sərtüz azca yazdığından danışdı,
Hər söz üstə onlar ilə qarpışdı,
Neçəsiylə dilbir oldu tapışdı,
Çoxu dedi, bu nə ola, nə işdı,
Bir olanı iki yerə ayırma.

***

Sərtüz getdi Uğurelə üç günə,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.
Axtarırdı hər bir yanda Turqəri,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Altayeldə tapdı onu, soruşdu,
Turqər ilə bir komada görüşdü,
İkisi də neçə kərə öpüşdü,
Gözlərində sanki dirrik dəyişdi,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Dedi:-Ata gəldim səndən örgənim,
Ağır gündə səni tapım, söykənim,
Sənlə birgə acıqana dirənim,
Sənlə artım, ya da ölüm, tükənim,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Turqər dedi:-Mənə tanış gəlirsən,
-Mən Sərtüzəm ata, bunu bilirsən,
Mən Sərtüzəm, doğulmuşam bir də mən,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

-Çox-çox qabaq Sərtüz gəlib gedibdir,
Sonevinin üstə meşə bitibdir,
Üç min il də o günlərdən ötübdür,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Dedi:-Doğru buyursan, eləydi,
Hamı gərək bu gəlişi biləydi,
Tanrı gərək yeri iki böləydi,
Yer üzünə bir də Sərtüz gələydi,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Sərtüz bizim tanrımızın kölgəsi,
Sərtüz sənün, sən Sərtüzün yengəsi,
Qoy öyünsün bunla Turan ölkəsi,
Tək Turan yox, Yerin altı bölgəsi,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Sərtüz yığdı yazıları bir yerə,
Bir-bir açdı, o göstərdi Turqərə,
Dedi:-Bunlar getməlidir hər yerə,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Sərtüz Turqər cüt qardaşa döndülər,
Oxudular, lap dərinə endilər,
Düşündülər, susub yenə dindilər,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Oxuyurdu Sərtüz, səsi quruydu,
Üzü, gözü, baxışları diriydi,
Dedikləri tutumluydu, duruydu,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Altı tanrı, su, od, torpaq, mal-qara,
Səs salmışdı “mahnılara”,”qatlara”,
Altyer, Üstyer, əkin, biçin, yox, vara,
Oxuyurdu, verməyirdi o ara,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Turqər dərin düşüncəyə dalmışdı,
İçi qat-qat öyüdlərlə dolmuşdu,
Yonta idi, sanki donub qalmışdı,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Turpar qapı arxasında alışqan,
Dinləyirdi hər bir sözü bayaqdan,
Onda sorğu yaranmışdı qonaqdan,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Çöldə idi qurd, quş, yarıyuxulu,

Gecə keçir, gündüz parlaq doğulur,
Sis çəkilir, duman qat-qat dağılır,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

Gecə çöldə yuxlamışdı Tayqulaq,
“Niyə belə çox danışır bu qonaq”,
Nə yırtardım papağını, gönpapaq,
Bir axtaran, bir yıxılan tapacaq.

***

Sərtüz dedi:-Mənim otuz yaşım var,
Ancaq bilik yaşda deyil, başdadır.
Turq da dedi:-Mənim üçyüz yaşım var,
Ancaq bilik yaşda deyil, başdadır.
Varlı oldu yığa-yığa gələnlər,
Qancıl oldu varı güclü bilənlər,
Incik oldu var görmədən ölənlər,
Bilik, tutum yaşda deyil, başdadır.

Tanrı yaşı bir cür verir hamıya,
Varlı ona yamaq vurub yamayar,
Yoxsul onu vay-vay ilə suvayar,
Qoşar onu oynaq sözlə boyayar,
Bilik, tutum yaşda deyil, başdadır.

Nə atdanıb tullanırsan bu yaşda,
Gör kim səni gözləməkdə o başda,
Biri də var, söyləyirəm yavaşdan,
Bilik, tutum yaşda deyil, başdadır.

Bəsdir, bunca ağrı, acı daşıdın,
Bax, gör kimdir sənin yerlin, yaşıdın,
Gör kim sənə lap yaxındır, qarşıdır,
Lap ayıq ol, ölüm sənlə qonşudur,
Bilik, tutum yaşda deyil, başdadır.

Yemək ilə, içmək ilə yaş artmaz,
Tanrı verən yaşı yemək uzatmaz,
Düşərlik də yaşı boğub daraltmaz,
Bilik, tutum yaşda deyil, başdadır.

Yaşamaqsa yaşatmaqdır yaratmaq,
Yaş sayılmır, vellənməklə baş qatmaq,
Kimə gərək gəldi-getdi bir qonaq,

Bilik, tutum yaşda deyil, başdadır.

***

Əkbitənin səsləncləri gurladı,
Gələn gətir, gedən götür, çəkinmə.
Turqər, Sərtüz, Turpar gəldi Başevə,
Gələn gətir, gedən götür, çəkinmə.
Turqər dedi:-Çıxın çölə bağırın,
Yüz varlını, yoxsul, küsgün, sağırı,
Ordan, burdan ağırlardan ağırı,
Iki günə oturağa çağırın,
Gələn gətir, gedən götür, çəkinmə.

Sərtüz gəlib, tanrıları öyəcək,
O, Alpisi, Əhriməni söyəcək,
Yazdığını, bildiyini deyəcək,
Gələn gətir, gedən götür, çəkinmə.

Sərtüz gəlib, göydəkindən söyləsin,
Onlar ilə bizi yaxın eyləsin,
Bildiyini, yazdığını küyləsin,
Gələn gətir, gedən götür, çəkinmə.

Çox yerlərdən gəldi sayın qonaqlar,
Silkələndi yaxınlıqlar, uzaqlar,
Iskit, uyğur, sak, pars, darvid, muğ, mağlar,
Gələn gətir, gedən götür, çəkinmə.

Sərtüz gəlib bizə, dedi, qonaqdır,
Qoltuğunda yazı qalaq-qalaqdır,
Dedikləri başdan-başa maraqdır,
Gələn gətir, gedən götür, çəkinmə.

-Mən Sərtüzəm, sizə uğur dilərəm,
Mən Turqu da yarıtanrı bilərəm,
Mən tanrının görüşündən gəlirəm,
Gələn gətir, gedən götür, çəkinmə.

Ahurumuz mənə çox iş buyurub,
Sərtüzləri birbirindən ayırıb,
Alpis, İblis, Əhrimənə qabarıb,
Gələn gətir, gedən götür, çəkinmə.

Dedi, mənəm yaranışın yiyəsi,

Dillilərin, dilsizlərin lələsi,
Mənəm yayın, yazın, qışın çilləsi,
Bitən nə var, hər ağacın meynəsi,
Gələn gətir, gedən götür, çəkinmə.

Dedi, göy, yer, günəş, dəniz,-o mənəm,
Dilli, dilsiz; gecə, gündüz- o mənəm,
Vardır bircə sonsuz, ölməz-o mənəm,
Gələn gətir, gedən götür, çəkinmə.

***

Ahur dedi, mənə üztut oxunsun,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.
Dedi, verin tez-tez kəsin kəsipay,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Ölən, yoxsul, varlı gözdən keçilir,
Gördükləri işlə qalxır kiçilir,
Odev, Dincev gərəkliki seçilir,
Işə görə ölməzliyi biçilir,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Varlı gərək yardım edə yoxsula,
Tək bu yolla varlı yerdə sayılar,
Üztut, kəsi yer üzündə yayılar,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Hamı gərək doğmasıyla evlənə,
Bu yol ilə var yığılar bəllənər,
Qıraq yerə var dağılmaz bir belə,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Doğma alan öz varını artırar,
Gələn varı, var üstünə yatırar,
Yada gedən, gedən varı batırar,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.
Ahur belə göstəribdir düz yolu,
Ata ölsə, böyük qardaş baş olur,
Şah ölərsə, böyük oğlu şah olur,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

***

Biri dedi:-Mən az cana qopuğam,
Belə olsa biz dönərik qoruğa,

-Mən də yaxın doğmalara soyuğam,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Biri dedi:-Sərtüz deyən doğrudur,
-Doğrudursa, bir az kaldır, qurudur,
-Qurudursa bal gətirən arıdır,
-Sözlər bulaq suyu kimi durudur,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Sərtüz dedi:-Gedin bir az düşünün,
Ancaq qandan, vuruşlardan daşının,
Ahur deyən sayaq köklü dəyişin,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Turqər dedi:-Sərtüz deyir düzünü,
O burada tapıb sanki özünü,
Ona dikib turqlar, türklər gözünü,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Öz yerindən dik atıldı ataman,
Dedi:-Bəsdir, dedin qandan, qadadan,
Eşitmişik bunu Turqər atadan,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Bizim ölkə gündən-günə böyüyür,
Böyüdükcə bağlantılar soyuyur,
Çoxu da var bu dinclikdə uyuyur,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.
Turqər deyir, Sərtüz deyir vuruşma,
Özgəsinin işlərinə qarışma,
Ondan, bundan olacağı soruşma,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Mindiyarım Turan olub, dəyişir,
Orda, burda bir az da çox vuruşur,
O, Pars, Həbəş, Hindlə, Çinlə didişir,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Turan böyük Mindiyarın çevrəsi,
Tanrılaşıb ikiliyin hərəsi,
Iki ana, anaların nənəsi,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

Turqər dedi:-Gün, il ötür, beciddir,
Sərtüz deyən, tanrı deyən öyüddür,

Yaranışdan dolanışa keçiddir,
Tanrılaşar sözdə, işdə bir olan.

***

Turqər, Sərtüz, Turan, Başev, Əkbitən,
Ölkə çökər yoxsa əgər dibdaşı.
Turqər, Sərtüz, Turpar qaldı Başevdə,
Ölkə çökər yoxsa əgər dibdaşı.

Tunqər çox da üz vermədi Sərtüzə,
Onun ilə çox gəlmədi üz-üzə,
Inanmadı o Sərtüzə, Hörmüzə,
Hər yazıya, hər öyüdə, hər sözə,
Ölkə çökər yoxsa əgər dibdaşı.

Həbəşləri Uğureldə saxladı,
Işlərini tez-tez gedib yoxladı,
Dönük çıxan tutuqları haqladı,
Ölkə çökər yoxsa əgər dibdaşı.
Elçiçəyin göz yaşına qarışdı,
O deyənlə yalan-doğru barışdı,
Hərdən yerinc işlərindən yapışdı,
Ağsaqqalla, ağbirçəylə tapışdı,
Ölkə çökər yoxsa əgər dibdaşı.

Balasqellə döyüş söyləncі

Uruyerin səsləncləri gurladı,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.
Balasqelin toplumları yürüşdə,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Qurdər çıxdı toplum ilə qabağa,
Tunqər, Turpar əl atdılar yarağa,
Onlar sağol dedi sərin yaylağa,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

-Bu Filipdir dedi Tunqa Anakar,
Acıqandır ona Turan, Mindiyar,
Sanki onu qızışdırır Parsdiyar,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Onun gözü tanıqlıqda, vardadır,
Balasqelin el-obası dardadır,

Onlar cumur yemək-içmək hardadır,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Qurdər çıxdı qarşısına Filipin,
Yaraqlısı yaraqsızı on üç min,
Qırılırdı, azalırdı günbəgün,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Qurdər dedi:-Filip, niyə gəlmisən,
Sən Turanı sanki sısqa bilmisən,
Onu Parsel, Balasqelə bölmüsən,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Filip dedi:-Qayıt, sısqa, südəmər,
Çıxsın mənim qabağıma Alp, Tunqər,
Sizi nələr gözləməkdə, gör nələr,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Qurdər dedi:-Öncə mənlə vuruş sən,
Şellənməkdə görüm kimsən, nəçisən,
Kiminkidir dənizdəki o yelkən,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

-Mən Filipəm, Balasqelin qeysəri,
Mən döyüşə çağırıram Tunqəri,
Verməlidir mənə bu boş yerləri,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

-Boş yer yoxdur, boş başlara çatası,
Bura Turan ölkəsinin ortası,
Qayıt burdan öz evinə, qadası,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Kimsə yandan oxla vurdu Qurdəri,
Dedi, ala, budur sənin dəyərin,
Tutqunlaşdı onun gözü, təpəri,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Şamxat çıxdı irəliyə, yaraqlı,
Üz örtülü, tunc görkəmi, papaqlı,
-Gəl vuruşaq-dedi-çapıq yanaqlı,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Filip dedi:-Mən vuruşmam qadınla,
Rədd ol burdan qadınsayaq atınla,

Get, oynama odla, qanla, yanğınla,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.
Şamxat getdi Filip üstə bizucla,
Biri çıxdı qabağına qılıncla,
Dedi:-Öncə mənlə vuruş, qoruncla,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Yandan çıxdı dağ görkəmli Qardanağ,
Oxla vurdu, döş-başını yararaq,
Filip çıxdı boz atıyla, çaparaq,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Dedi:-Kimsən, ay yekəpər, gən ərən,
-Mən Qardanağ, min birinci Tunqərəm,
Mən güləşdə Tunqəri də ötərəm,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Filip dedi:-Bərk ulayar küçüklər,
Səndə hələ bərkiməyib sümüklər,
Ağzında var sarı körpə köpüklər,
Döyüşlərdə güləşməyir böyüklər,
Çıxın mənim qabağıma, ay türklər,
Uşaq-muşaq deyil köklü kötüklər,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

-Mənəm dedi- sən deyən türk Qardanağ,
Qılınc ilə Filip üstə cumaraq,
Vurdu onu yaraladı üç barmaq,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Filip vurdu Qardanağı tutaqla,
Sonra vurdu iti ağır yaraqla,
Sonra dirsək, təpik, yumruq, ayaqla,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Şamxat cumdu Filip üstə arxadan,
Qılınc ilə vurdu, gəldi haradan,

Filip çökdü, diz büküldü ortadan,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Şamxat dedi:-Mən göy türkün gəlini,
Çək Turandan-Filip-qanlı əlini,
Yoxsa qırram toppuz ilə belini,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Şamxat dedi:-Turanlılar, irəli,
Bıçaq gəlib lap sümüyə dirənib,
Cum irəli, atlı, iki təkərli!
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Filip dedi:-Cum irəli, Balasqlı!
Bizim olsun gərək bu yer, bu dağlıq,
Irəli get, atlı, iki ayaqlı!
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

Üç gün vuruş, yara, ölüm, bağırtı,
At kişnəyir, yağıştək ox yağırdı,
Üç gün günəş yorğun batıb, çıxırdı,
Hər çağırış qan-qadadır, barışdır.

***

Dördüncü gün bir səs qopdu doğudan,
Son ayaqda gözlə tanrı yardımı.
Dedilər ki, gələn qaplan, ayıdır,
Son ayaqda gözlə tanrı yardımı.

Şamxat dedi:- Bu Tunqərdir, səslənir,
Çaparaqdır, acıqlanıb, közlənib,
Filip bilcək bunu, qaçıb gizlənir,
Son ayaqda gözlə tanrı yardımı.

Çatar-çatmaz Tunqər girdi döyüşə,
Ağlar oldu hamı lapdan bu işə,
Türklər dedi, güc yerini dəyişər,
Son ayaqda gözlə tanrı yardımı.

Turanlılar süpürlədi qancılı,
Filip qaldı basıqlıqdan asılı,
Ağ bayraqlar zirvələrə sancılır,
Son ayaqda gözlə tanrı yardımı.

Tunqər dedi:-Filip, çıx gəl ortaya,
Ya öl, ya da baş əy Tunqər ataya,
Yoxsa toplun Blasqelə adlayar,
Son ayaqda gözlə tanrı yardımı.

***

Birdən çıxdı irəliyə Anakar,

Turan barış ölkəsidir, döyüş yox.
Dedi, Tunqər, Balasqelli doğmadır,
Turan barış ölkəsidir, döyüş yox.

Sən Filipi mənə görə bağışla,
Qoy bu vuruş sona çatsın barışla,
Bunca səni Balasqelli alqışlar,
Turan barış ölkəsidir, döyüş yox.

Dedi:-Filip, Turan mənim atamdır,
Balasqelsə mənim doğma anamdır,
Bu nə qırğın, nə qancıllqı, nə qandır,
Turan barış ölkəsidir, döyüş yox.

Yalvarıram üzüquylu, deyirəm,
Bu sözləri söyləmişəm yüz kərə,
Qoyaq bu gün yaraqları biz yerə,
Balasq barış ölkəsidir, vuruş yox,
Turan barış ölkəsidir, döyüş yox.

Filip baxdı Tunqda enli qılınca,
Dönüb getdi, qalanlar da dalınca,
Sevinc qopdu ana torpaq boyunca,
Turan barış ölkəsidir, döyüş yox.

Hamı getdi, qaldı yerdə min ölü,
Bir də yerdə laxtalanan qan gölü,
Barış dedi Anakarın şeir dili,
Həm yaraqlı, həm yaralı, həm elli,
Anakarın iki dildə el dili,
Turan barış ölkəsidir, döyüş yox.

Hamı getdi, qaldı çöldə Anakar,
Şair üçün boş çöldə də hər nə var,
Anakara yardım edin, tanrılar,
Turan barış ölkəsidir, döyüş yox.

***

Iki toplum arxasınca o baxdı,
Neçəli ol, ancaq olma ikili.
Düşdü atdan, o atını buraxdı,
Neçəli ol, ancaq olma ikili.

“Ata yurdum, ana yurdum ölkələr,
Dörd yanında gəzib itən kölgələr,
Iki yurddan mənə qaldı döngələr,
Neçəli ol, ancaq olma ikili.

Niyə belə günə qaldın, ay yazıq,
Iki yanda həm kimsəsiz, həm artıq,
Yuxum gəlir, ört üstümü qaranlıq,
Niyə belə günə qaldın, ay yazıq,
Neçəli ol, ancaq olma ikili.

Atım, çap get, toplumuna qovuş sən,
Atsan, çalış bir adama uyuş sən,
Harda görsən məni, yavaş sovuş sən,
Gəz sən məni, iki yandan soruş sən,
Neçəli ol, ancaq olma ikili.

Anakaram, anam, atam vardı, yox,
Iki ölkə Anakara dardı, yox,
Uzaq ölkə, təklik məni yordu, yox,
Neçəli ol, ancaq olma ikili.

Anakaram, qorxaq olub əllərim,
Acı olur hərdən elin dilləri,
Addımlayıb mən ölçürəm çölləri,
Görüb məni acılansın ellərim,
Neçəli ol, ancaq olma ikili.

Anakaram, ana, gözlə gəlirəm,
Ata məni gözləyirsən, bilirəm,
Mən hər iki ölkəm üçün ölürəm,
Neçəli ol, ancaq olma ikili.

Anakaram, kollar, məni didməyin,
Ey tikanlar, yolum üstə bitməyin,
Itlər, mənim ətəyimi yırtmayın,
Boz buludlar, yolum üstün örtməyin,
Neçəli ol, ancaq olma ikili”.

***

Səs eşitdi gecə yarı Anakar,
Sözdə, səsdə nə istəsən taparsan.
Iniltiylə səsləyirdi kimsəni,
Sözdə, səsdə nə istəsən taparsan.

Yaxınlaşdı, yaralıydı köküsdən,
Tanımışdı Anakarı o, üzdən,
Ölülərsə qalanmışdı üst-üstə,
Sözdə, səsdə nə istəsən taparsan.
-Məni apar qardaş, çatdır bir yana,
Evə çatsam axan qanım dayanar,
Yumruğunu bas bu dərin yarama,
Sözdə, səsdə nə istəsən taparsan.

Bax gör, nədir zoqquldayır yaramda,
Daşdəmirəm, adım qalıb atamdan,
Soraq çatdır məndən evdə, Aranda,
Sözdə, səsdə nə istəsən taparsan.

Qoy uşağı doğsun gəlin, böyütsün,
Çiçək kimi, ağac kimi göyərtsin,
Ona döyüş bacarığı öyrətsin,
Sözdə, səsdə nə istəsən taparsan.

Mən ölürəm, öldüm deyən, qaraltı,
Ah, dinclikdir, ah, soyuqdur yer altı,
Ah, uçuram, bulud, duman, qapqatı,
Sözdə, səsdə nə istəsən taparsan.

Ölür, ancaq təpəsində buz tər var,
Gözlərini yumur onun Anakar,
Dörd bir yanda qan fışqırır yaralar,
Sözdə, səsdə nə istəsən taparsan.

-Anakaram, öz-özümü çaparam,
Gedib Aran gəlinini taparam,
Göz yaşımı ağıyerə qataram,
Sözdə, səsdə nə istəsən taparsan.

***

Alıb tanrı tapşırığı Turq, Sərtüz,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.
Tanrı olub iki yarı tanrıdan,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Sərtüz dedi:-Tanrı belə tapşırıb,
Turqər dedi:-Tanrı elə tapşırıb,
-Qatlar bir-bir düşsün dilə,-tapşırıb,

Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Uğureldə Turpar çatdı onlara,
-Sən haraya?
-Siz hayana, mən ora,
-Ay dilsizlər, siz qayıdın, siz hara?
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Bir qurd idi, bir quş idi, üç ərən,
Düzəlişib bir də qopdu yerindən,
Heç bir yerdə çəkinmədi heç nədən,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Söz gələndə ürəkdən yox, boğazdan,
O gəlirdi, qayıdırdı ağızdan,
Sərtüz tez-tez danışırdı Hormuzdan,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

-Məndən qabaq Hormuz Yimi çağırıb,
Yim vuruşqan oğulların ağırı,
Gedib tanrı qulluğuna, yuxarı,
Qaranlıqlar birdən dönüb ağarıb,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Hormuz deyib:-Yim, yaranış sönükdür,
Parçalanıb yer-yer, bölük-bölükdür,
Yim, yer üzü doğru yoldan dönükdür,
Mənim inam çağırışım böyükdür,
Inam bizi sahmanlayan bilikdir,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Sən qorxmursan döyüşlərdən, ərənsən,
Mənim kimi sən də uzaqgörənsən,
Bu inamı tapşırıram sənə mən,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Bu inamı dintək çatdır hamıya,
Çatsın inam qoy batıdan doğuya,
Dönsün inam tay-tay açıq qapıya,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Qoy yaranış yurd-yurd mənə inansın,
Çoxtanrılıq yuxusundan oyansın,
Qapılarda ocaq yansın, od yansın,
Qancılların qabağında dayansın,

Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Yim deyib ki, bacarmaram bu işi,
Öz işiyçün yaranmışdır hər kişi,
Düz gəlməsə yerdə hər şey dəyişir,
Tanrım, hər kəs öz işində əlləşir,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Hormuz deyib, yaxşı, onda qorunc ol,
Mənim inam qancılıma qılınc ol,
Əhrimənin boğazına təpinc ol,
Məni qoru, yerdə mənə yerinc ol,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Yer üzünü düzəlt, qoyma dağıla,
Qoyma yoxsul varlı əldə boğula,
Qoyma devlər ürəklərə soxula,
Üstüblük ver, ad ver işlək oğula,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Artsın sürü, naxır, ilxı, quş, maral,
Doğsun qızlar qoşa-qoşa, dalbadal,
Naxışlansın xalça, xurcun, qab, çuval,
Eşidilsin toppuz, dınqır, saz, qaval,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Yaylaq, qışlaq, ev, toy-düyün çoxalsın,
Sevinc olsun, paxıllıqlar yoxalsın,
Ölüm ölsün, yara, ağrı sağalsın,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Yim söyləyib, bacararam bunu mən,
Bax, bu işlər gələr mənim əlimdən,
Mən şah ollam yerə, göyə tanrı sən,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

Belə olub danışıqlar Yim ilə,
Bilməyirəm ta nə olub kim ilə,
Başçı olub Yerə Yim şah min ilə,
Yim yaşadıb yer üzünü çəm ilə,
Göstərişdən daha sərtdir tapşırıq.

***

Tanrı dedi, get Sərtüzü yamsıla,

Keçmiş bizə gələcəyi göstərir.
Gördün acsan, əl at ondan yararlan,
Keçmiş bizə gələcəyi göstərir.

Sınaq idi Sərtüz, ona qınaq ol,
Bax gör ondan nə deyirlər, qulaq ol,
Ancaq bütün deyənlə ayaq ol,
Vuruşlarda ən bilikli qoçaq ol,
Ondan uca, ancaq öyləsayaq ol,
Içə işıq, çölə qızıl suvaq ol,
Gördün hamı yatır, yatma, oyaq ol,
Hara getsən Sərtüz, od ol, ocaq ol,
Keçmiş bizə gələcəyi göstərir.

Səni döyüb söyəcəklər, nə yaxşı,
Sonra gəlib öyəcəklər, nə yaxşı,
Dediyini sevəcəklər, nə yaxşı,
Keçmiş bizə gələcəyi göstərir.

Acıq elə, adam artır acıqla,
Tərslə tərs ol, sən yazıq ol yazıqla,
Könlü yanıq ol, sən könlü çapıqla,
Keçmiş bizə gələcəyi göstərir.

***

Turqər dedi:-Mən də yarıtanrıyam,
Barış, çalış, duruş bacı, qardaşdır.
Bu dörd işi tanrı mənə tapşırıb,
Barış, çalış, duruş bacı, qardaşdır.

Mən Alpislə vuruşmuşam yüz kərə,
Alpis qanlı Əhriməndir ellərə,
Üç yol gedib dirənmişəm Altyerə,
Pis tanrını yox etmişəm beş birə,
Barış, çalış, duruş bacı, qardaşdır.

Mən Alpisi daha tanrı saymıram,
O allatmaq istər məni, uymuram,
Qıtlıq salır bura, yaxın qoymuram,
Barış, çalış, duruş bacı, qardaşdır.

Çox vuruşu ayırmışam barışla,
And vermişəm, qansız bitib vuruşlar,

Yolum üstə durub dağlar, yoxuşlar,
Mən gəzirəm bir at, bir qurd, bir quşla,
Barış, çalış, duruş bacı, qardaşdır.

Mən Turqərəm, Sərtüz, sənin yolunda,
Mənə tapşır ağır işin olanda,
Sevinirəm mən tapşırıq alanda,
Barış, çalış, duruş bacı, qardaşdır.
Sərtüz dedi:-Yaz bunları oxuya,
Yarıtanrı olduğunu oxuyaq,
Çəksin səni qanan, qanmaz sorğuya,
Gedək tanrı deyən yeni qurğuya,
Barış, çalış, duruş bacı, qardaşdır.

Alpisin ölüm söyləncі

Qızıl quşun səsi çatdı Turqərə,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.
Şimşəkatı yəhərlədi, çapdı Turq,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

Keçdi neçə dağı, gölü, yoxuşu,
Neçə yerdə durdu, gəzdi o, quşu,
Gördü yolda neçə atlı sovuşur,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

Döyə-döyə aparırlar birini,
Soruşullar kimliyini, yerini,
Bərk döyüllər yazıq yarımdirini,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

Turq söylədi:-Əl saxlayın, vurmayın,
O yazıqdır, qol-qıçını qırmayın,
Əl saxlayın, döş-başını yarmayın,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

Yarımdiri səs eşitdi, ayıldı,
Qışqırığı meşə boyu yayıldı,
Dedi, Turqər, mən Alpisəm, bayıldı,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

Turq tanıdı sözlərindən Alpisi,

Saralmışdı, bozarmışdı bənizi,
Qız səsinə oxşayırdı ər səsi,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

Dedi, Turqər, qurtar məni, oğul sən,
Məni qovub tanrılıqdan Əhriman,
Aldı bütün güclərimi əlimdən,
Çıx get-dedi-qız sevmisən Üstyerdən,
Çıxarıram tanrılıqdan səni mən,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

Turq düşündü, bu da yeni oyundur,
Bu bicləmə düyün üstən düyündür,
Incəliklə sancaqlanmış bir dondur,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

Sərtüz, Turpar çapa-çapa gəldilər,
Yanaşdılar, nə olubdur bildilər,
Ağladıqca Alpis, onlar güldülər,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

Turqər dedi:-Bunu yaxşı yoxlayın,
Əl-qolunu qayım-qayım bağlayın,
Mən gələnə dustaqlıqda saxlayın,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

Sərtüz dedi:-Bu Alpisdir, öldürün,
Dərisinə saman təpin, doldurun,
Bir dirəkdən asın, göyə qaldırın,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

Bu qancıldır, Əhrimәni andırır,
Bu, ölkələr, evlər, çöllər yandırıb,
Çox işığı, od-ocağı söndürüb,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.
-Yox, Alpisi öldürməyək biz gərək,
Ondan Altyer bicliyini oyrənək,
Tanrı-tanrı, yer-yer, bit-bit, təkbətək,
Çağırsalar, get, heç nəyi gözləmə.

***

Ordan birbaş qayıtdılar Başevə,
Pərt olarsan yarı yoldan qayıtsan.
Alpis tez-tez ağlayaraq sızladı,
Pərt olarsan yarı yoldan qayıtsan.

Dedi:-Məni danlamayın bir belə,
Mən Başevdə düşəcəyəm əngələ,
Turana yox, verin məni Parselə,
Inanırlar onlar mənə çox hələ,
Pərt olarsan yarı yoldan qayıtsan.

Turpar dedi:-Sənə yaddır bu varlıq,
Orda səni sevməyirlər, ay yazıq,
Sən hər yerdə həm atıqsan, həm artıq,
Pərt olarsan yarı yoldan qayıtsan.

Yol getdilər, Alpisi də dartdılar,
Sonda gəlib bir yaylağa çatdılar,
Yorğun-arğın yıxıldılar yatdılar,
Pərt olarsan yarı yoldan qayıtsan.

Səhər tezdən cıqqa çəkdi Qızılquş,
Hamı durdu, nə baş verib, nə olmuş,
Gördülər ki, Alpis qaçıb, yox olmuş,
Pərt olarsan yarı yoldan qayıtsan.

Axtardılar, qar izinə düşdülər,
İki yoxuş, iki aşırım aşdılar,
Qar izinə neçə atlı qoşdular,
Pərt olarsan yarı yoldan qayıtsan.
Axtardılar, atı dağa sürdülər,
Qarda onun donduğunu gördülər,
Üzərinə qarla torpaq verdilər,
Pərt olarsan yarı yoldan qayıtsan.

***

Tanrı min il, neçə min il yaşayır,
Ölür, ölmək istəyəndə tanrılar.
Alpis öldü, çiçəkləndi yaranış,
Ölür, ölmək istəyəndə tanrılar.

Ölüm çaşdı bu ölümü biləndə,
Ara verdi qıtlıq, çovğun, ölümdə,
El toy tutdu ölüm özü öləndə,
Ölür, ölmək istəyəndə tanrılar.

Əhrimənin ayaqları tutuldu,
Tanrıların savaşları qurtuldu,
Qancıl, paxıl tullantıya atıldı,

Turan, Minel sağlamlığa qatıldı,
Acı sözlər dustaqlığa atıldı,
Ölür, ölmək istəyəndə tanrılar.

Gözəl imiş, dadlı imiş yaşayış,
Tanrıların evi imiş dolanış,
Yaşmaq tutmur daha Turqda yaranış,
Insanlarda artır dözüm, dayanış,
Ölür, ölmək istəyəndə tanrılar.

XXXIV QAPI

Buzər,Tusər söyləncі

Parsdiyara gəldi güləş bayramı,
Kim güclüdür ən gözəl qız onundur.
Dedilər ki, lap güclü də şah olur,
Kim güclüdür ən gözəl qız onundur.
Yüz güləşçi bu yarışa girişdi,
Bu bayramda çox küsülü görüşdü,
Çoxları da qucaqlaşıb öpüşdü,
Çox-çox qızlar, qadınlar da yarışdı,
Şah qız üstə burda ara qarışdı,
Kim güclüdür ən gözəl qız onundur.

Bu bayrama Turpar gizli gəlmişdi,
Qızılquşdan Turqər bunu bilmişdi,
Bunu bilib Turq, Turpara demişdi;
Kim güclüdür ən gözəl qız onundur.

-Sən güclüsən, get bayramda güləş sən,
Güləşərək toz-torpağa bələş sən,
Parsdiyarda şah olmağa əlləş sən,
Kimsən, nəsən, öz yurduna bəlləş sən,
Kim güclüdür ən gözəl qız onundur.

Şah olarsan, düzəldərsən aranı,
Yaxınlaşdır Parsdiyarla Turanı,
Şah olmasan, şah qoyarsan ananı,
Kim güclüdür ən gözəl qız onundur.

Aramızdan çəkişmələr çəkilər,
Acıq gedər, daş çəpərlər sökülər,
Acıqandan qalan dam-daş tökülər,
Kim güclüdür ən gözəl qız onundur.